

ZOEM

Steunpunt Gelijkekansenbeleid zoekt in op verblijfsco-ouderschap en de loopbaan van de ouders vanuit een genderperspectief

Auteur: Marcia Poelman
Promotoren: Dimitri Mortelmans en Nan Torfs
December 2010

Verantwoording

ZOEM is een artikelenreeks over gelijkekansenthema's waarover het Steunpunt Gelijkekansenbeleid onderzoek verricht: gender, etniciteit en seksuele voorkeur. In de artikels zoemen we in op bepaalde aspecten van gelijke kansen door het bespreken resultaten uit afgerond onderzoek in Vlaanderen en daarbuiten. We brengen bestaande gegevens samen in een overzichtelijk artikel waarvan de verschillende onderdelen ook apart gelezen kunnen worden. De navigatiemogelijkheden (links) in de mailing ondersteunen deze doelstelling. Zoem past in de strategie voor een betere ontsluiting van onderzoeksgegevens over gelijke kansen. De eerste ZOEM van de reeks ging over holebi's en kwam uit in september 2007. ZOEM nummer twee had allochtone vrouwen als onderwerp, de derde ZOEM handelde over alleenstaand ouderschap en gender. In ZOEM 4 bestudeerden we de verschillen tussen mannen en vrouwen met een zelfstandig beroep. De focus van ZOEM nummer 5 was de sociaal-culturele integratie bij allochtonen. In ZOEM nr 6 gingen we dieper in op de schoolloopbanen van holebi's. ZOEM nr 7 behandelde het thema van echtscheiding bij mannen en vrouwen van Turkse en Marokkaanse herkomst. ZOEM nr 8 belichtte het combineren van arbeid in verschillende vormen. In de negende ZOEM gaven we wat meer inzicht in de sociale wereld van transgender personen. In de tiende ZOEM gaven we een overzicht van de loopbaanstrategieën van alleenstaande ouders. ZOEM nr 11 gaat over zwangerschapsgerelateerde discriminatie. In ZOEM nr 12 zoemen we in op de arbeidsmarktpositie van hooggeschoolde immigranten in functie van nationaliteitsgroep en verblijfsduur, met bijzondere aandacht voor 'overkwalificatie'. ZOEM 13 biedt meer inzicht in de loopbaan van ouders na verblijfsco-ouderschap. De hypothese was dat ouders die verblijfsco-ouderschap hebben meer kansen zouden ervaren op loopbaanvlak dan ouders die de kinderen in hoofdverblijf bij zich hebben. Dit zou vooral vrouwen ten goede moeten komen.

Inleiding

In ZOEM nr 10 van maart 2010 werd het Steunpunt onderzoek naar de loopbaanstrategieën van alleenstaande ouders besproken. Dit onderzoek maakte duidelijk dat de zorg voor kinderen voor vele ouders op gespannen voet staat met de eisen die de arbeidsmarkt aan hen stelt. Uit echtscheidingsonderzoek bleek eerder reeds dat vrouwen na een scheiding financieel achteruitgaan terwijl mannen een status quo ervaren of zelfs een lichte vooruitgang (Corijn, 2007a; Jansen, 2008; Mortelmans, Casman, & Doutrelepon, 2004; Speltincx & Jacobs, 2000).

Een belangrijke factor hierbij is de aanwezigheid van kinderen in het gezin. Degene bij wie de kinderen verblijven, is financieel slechter af. Vooral meerdere en jongere kinderen verhogen de terugval. Hoe meer en hoe jonger de kinderen, hoe lager het huishoudelijk

inkomen reeds voor de echtscheiding was. De terugval is ook groter. Men gaat ongeveer 9% meer achteruit in vergelijking met gezinnen zonder kinderen. Bovendien wordt de genderkloof met de helft vergroot (Corrijn, 2007a; Jacobs, Bauwens, Speltincx, & Lantican, 2000; Jansen, 2008). Blijkbaar worden vrouwen dus nog harder getroffen door een scheiding indien ze de kinderen permanent bij zich hebben. Uit onderzoek naar de loopbaankansen van alleenstaande ouders onthouden we bovendien dat de werkzaamheidsgraad van alleenstaande ouders laag is en het armoederisico hoog (NIS, 2008, 2009b). In de praktijk zijn deze alleenstaande ouders bij grote meerderheid vrouwen. Indien mannen aan het hoofd staan van een éénoudergezin, doen ze het bovendien financieel beter dan hun vrouwelijke tegenhangers. Iets meer dan 1 op 5 alleenstaande moeders is werkloos en 10% alleenstaande vaders (nog steeds vijfmaal meer dan vaders in een koppelhuishouden). Voor de zeer hoge werkloosheidscijfers van de alleenstaande moeders zijn verschillende verklaringen mogelijk. Ten eerste kunnen deze moeders niet geschorst worden door de RVA indien ze niet actief op zoek gaan naar werk. Ten tweede is de werkloosheidsval voor hen bijzonder hoog door een relatief hoge uitkering tegenover de mogelijke baten van betaalde arbeid na aftrek van kosten voor kinderopvang en verplaatsingen. Bovendien zijn alleenstaande moeders relatief lager geschoold en komen vaak uit een partnerrelatie waar ze niet of deeltijds werkten. Dit in tegenstelling tot alleenstaande vaders die tijdens hun partnerrelatie meestal een voltijdse baan hadden. De beperkte arbeidservaring van alleenstaande moeders maakt het hen na de relatieontbinding extra moeilijk in vergelijking met alleenstaande vaders. De grootste groep volwassen werkzoekenden¹ zijn dan ook vrouwen aan het hoofd van een eenoudergezin (16%). Vaak zijn dit vrouwen die omwille van de zorg voor de aanwezige kinderen moeite hebben om een geschikte baan te vinden (Aerschot, 2004; Geurts, 2006; Lenaers, 2006; Valgaeren, 2008). De klassieke regeling, waarbij de kinderen het hoofdverblijf bij de moeder hebben en een secundair verblijf bij de vader², blijkt dus nadelig voor de moeder.

De vraag is of een andere dan de klassieke verblijfsregeling voor de kinderen een herverdelend effect heeft op financieel en loopbaanvlak.

Op wetgevend vlak werden de laatste jaren verschillende initiatieven genomen die moeten leiden tot een verandering aangaande de verblijfsregeling voor de kinderen. Zo trad in België op 3 juni 1995 de "wet op de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag" in werking (artikelen 373 en 374 van het Burgerlijk Wetboek). Deze wet vormt de basis voor het gezagsco-ouderschap als uitgangspunt en is gebaseerd op het principe dat beide ouders - in overleg - gezamenlijk belangrijke beslissingen moeten nemen betreffende hun kinderen. Beide ouders hebben evenveel ouderlijk gezag ongeacht waar de kinderen wonen. Ouderlijk gezag en huisvesting worden van elkaar losgekoppeld. Wat de verblijfsregeling betreft, wordt door de wet op dat moment geen model naar voor geschoven als richtlijn. Zodoende zijn allerlei verblijfsregelingen mogelijk. In de praktijk is het dan nog veelal zo dat de kinderen voornamelijk bij de moeder wonen. In 80% van de gevallen besliste de rechter dat de kinderen bij de moeder dienen te verblijven en dat de kinderen een weekend op twee en de helft van de schoolvakantie bij de vader kunnen verblijven (Corrijn 2005; Lodewijckx 2005; De Man 2006; Valgaeren 2008).

Het verblijfsco-ouderschap heeft als doel deze situatie te wijzigen. De regeling wordt uitgewerkt in "De wet van 18 juli 2006 tot het bevoorrechten van een gelijkmatig verdeelde huisvesting van het kind van wie de ouders gescheiden zijn en tot regeling van de gedwongen tenuitvoerlegging inzake huisvesting van het kind". Deze wet bepaalt dat

---

¹ Tussen 25 en 49 jaar

² Een secundair verblijf bij de vader wordt veelal ingevuld als een weekend om de twee weken.

wanneer de ouders niet samenleven en één van de ouders vraagt het verblijfsco-ouderschap (een gelijkmatige verdeling tussen beide ouders van de huisvesting van het kind), de rechter deze regeling bij voorrang moet onderzoeken. Het aanvoelen bestaat dat sinds de invoering van deze wet het aantal verblijfsco-oudersschappen in Vlaanderen enorm is toegenomen. Hieromtrent zijn echter zeer weinig onderzoeksgegevens voorhanden. De Vlaamse Minister voor Gelijke Kansen gaf dan ook opdracht aan het Steunpunt Gelijkekansenbeleid (S-GKB) om het verblijfsco-ouderschap vanuit een gelijkemansperspectief te onderzoeken. In deze ZOEM (nr 13) worden de voornaamste resultaten besproken van de publicatie "Verblijfsco-ouderschap en de loopbaan van de ouders vanuit een genderperspectief" (Poelman and Kruyfhooft 2010). Naast een literatuurstudie behelst het rapport de resultaten van een schriftelijke bevraging van gescheiden ouders omtrent de verblijfsregeling van hun kinderen.

1. Probleemstelling en methodologie

De centrale vraag in het onderzoek is wat de gendergebonden impact van een verblijfsco-oudersschapsregeling op de loopbaan van de ex-partners is. We willen een zicht krijgen op verblijfsco-ouderschap in de praktijk, de impact ervan op de loopbaan en de inkomensevolutie van de ouders en op de kostenverdeling die ze hanteren. Op basis van een literatuurstudie werd een vragenlijst opgesteld. Een volgende stap was het rekruteren van respondenten, in casu verblijfsco-ouders. Sinds 2007 kan men aangeven op de belastingaangifte of men verblijfsco-ouderschap heeft. De meest voor de hand liggende wijze om respondenten te rekruteren voor dit onderzoek is dan ook via de federale overheidsdienst financiën de nodige adressen te verkrijgen. Helaas werden deze gegevens niet ter beschikking gesteld. Een tweede optie was in verschillende rechtbanken de vonnissen van echtscheidingen in te kijken om zodoende de nodige adressen te bekomen. Hiertoe werden wel de nodige toestemmingen verkregen. In de arrondissementen Turnhout, Hasselt en Gent werden de vonnissen ingekeken, zowel op de rechtbank van eerste aanleg, wat echtscheidingen betreft, als op de jeugdrechtbank voor ongehuwd samenwonenden. Het is immers zo dat personen die ongehuwd samenwoonden niet noodzakelijk voor de rechtbank dienen te verschijnen met betrekking tot een verblijfsregeling voor de kinderen. Indien ze dit toch doen, dan gebeurt dit voor de jeugdrechtbank.

Een eerste keuze was niet uitsluitend verblijfsco-ouders te bevragen maar ook ouders met een andere regeling voor de kinderen. Op die manier kan de situatie van verblijfsco-ouders vergeleken worden met de klassieke regeling. Een tweede keuze was om met dossiers te werken van 2002 en van 2007 en volgende jaren. Op die manier hebben we ook informatie over de evolutie van een verblijfsregeling op langere termijn. Op die manier werden 4000 mensen aangeschreven met de vraag een online of schriftelijke vragenlijst in te vullen. Daarnaast hebben we een kleinschalig kwalitatief luik voorzien, met enkele experteninterviews en interviews met verblijfsco-ouders.

De uiteindelijke steekproef heeft 2 belangrijke nadelen in vergelijking met een steekproef via de belastingaangifte. Ten eerste blijft de groep ongehuwd samenwonenden zo goed als verborgen. Deze ouders moeten immers niet noodzakelijk voor de rechtbank verschijnen in het kader van een verblijfsregeling. Hun aantal in de steekproef was dan ook eerder beperkt. Een tweede beperking was de kwaliteit van de adresgegevens. In het slechtste geval dateren de adressen van 2002, ten tijde van de echtscheidingsprocedure. Veel mensen gaan echter na een scheiding verhuizen. Voor de respons was dit allicht nadelig. De respons werd berekend op basis van het aantal vragenlijsten die de

bestemming effectief bereikten. Een aanzienlijk aantal vragenlijsten (642) werden ongeopend teruggezonden naar afzender omdat de bestemming niet langer op dit adres woont. Een correcte berekening van de respons zou gebaseerd zijn op het aantal vragenlijsten dat effectief de bestemming bereikte. We ontvingen echter ook verschillende telefoontjes en mails - van respondenten, ex-partners of nieuwe bewoners - om het correcte adres van de respondent door te geven. Uiteraard hebben we geen exact idee van het aantal gevallen waar men ons niet contacteerde. De respons die we berekenen, 22,8%, is een ondergrens. Na datacleaning bleven nog 745 bruikbare vragenlijsten over wat gelijkstaat aan een respons van 22,8%.

Slechts 10% van de respondenten was ongehuwd samenwonend voor ze uit elkaar gingen, 90% was gehuwd. Zoals gezegd kunnen we dus de resultaten niet veralgemenen naar de groep ongehuwd samenwonenden.

Veel van de respondenten hebben ondertussen een nieuwe partner, die vaak ook kinderen uit een vorige relatie heeft. Op die manier kunnen binnen 1 gezin meerdere kinderen met verschillende soorten verblijfsregelingen leven. We hebben ervoor gekozen om de respondenten onder te verdelen in 4 categorieën, op basis van de verblijfsregeling van de kinderen van de respondent met een ex-partner. Op die manier komen we tot 4 groepen:

- Respondenten met uitsluitend kinderen die permanent bij de moeder wonen
- Respondenten met kinderen die permanent bij de vader wonen
- Respondenten met uitsluitend kinderen in verblijfsco-ouderschap
- Respondenten die verschillende regelingen hebben voor verschillende kinderen of die een ongelijkmatig verdeeld verblijf hebben

In de bespreking van de resultaten bekijken we eerst enkele in het oog springende kenmerken van het verblijfsco-ouderschap. Vervolgens kijken we naar de impact van de verblijfsregeling op de loopbaan, de kostenverdeling en de inkomensevolutie van de ouders. Tot slot stelden we de respondenten ook een aantal vragen die peilen naar hun tevredenheid met de verblijfsregeling en de mate van conflict die ze ervaren met hun ex-partner.

2. Resultaten van het onderzoek

2.1. Verblijfsco-ouderschap in de praktijk

Het is duidelijk dat verblijfsco-ouderschap de laatste jaren aan een opmars bezig is. In de vonnissen van 2002 is het aandeel nog eerder beperkt. Vooral vanaf 2008 is er een duidelijke toename. Het is niet zo dat verblijfsco-ouderschap voor de wet van 2006 enkel voorkwam indien beide ouders erom verzochten. Zowel voor als na de wet werd het in ongeveer evenveel percent van de gevallen opgelegd door de rechtbank. Wellicht is de verhouding tussen de vraag naar verblijfsco-ouderschap en de toekenning ervan dus min of meer gelijk gebleven maar wordt het nu meer gevraagd. Er zijn alleszins geen aanwijzingen dat de toename door de wet veroorzaakt zou worden. Dit wordt bevestigd door verschillende experts. Zo stellen twee jeugdrechters (werkzaam in de arrondissementen Gent en Antwerpen) dat er een sterke toename is van de vraag naar het verblijfsco-ouderschap. Zij ontkennen evenwel dat het voor de wet nauwelijks werd toegekend. Dit zou evenwel ook samenhangen met de cultuur in de verschillende

gerechtelijke arrondissementen. Mogelijk is er dus in andere arrondissementen wel meer voorbehoud wat verblijfsco-ouderschap betreft.

Verblijfsco-ouderschap betekent dat het kind evenveel tijd doorbrengt bij elke ouder. Het staat ouders vrij om zelf in te vullen of dat betekent afwisselend bij elke ouder een week, of twee weken, of nog een andere optie. In de praktijk stellen we vast dat verblijfsco-ouderschap meestal wordt ingevuld als een week-week wissel. De oudste kinderen in verblijfsco-ouderschap verhuizen in 83,7% van de gevallen om de week naar de andere ouder. Bij jongere kinderen loopt dit cijfer nog op. Kinderen jonger dan 6 jaar wisselen in 93,1% van de gevallen om de week. Hoewel dit niet de focus is van voorliggend onderzoek, stellen we ons toch de vraag of het in het belang van het (jonge) kind is om elke ouder (en de bijhorende gezinscontext) telkens een week te moeten missen. De cijfers tonen eveneens aan dat er blijkbaar weinig reflexief wordt omgesprongen met de wissels maar dat de keuze voor een week-week quasi automatisch gebeurt. Dit wordt bevestigd in de experteninterviews en de interviews met verblijfsco-ouders. Zo worden de termen 'verblijfsco-ouderschap' en 'week-week' door elkaar gebruikt.

We gingen ook na waar de kinderen effectief verbleven in de 14 dagen voorafgaand aan de bevraging. Daaruit leerden we dat de formele verblijfsregeling niet altijd overeenkomt met het verblijf in de praktijk. Een kwart van de ouders die formeel een week/week ritme hanteerden, weken daar in de praktijk vanaf. Indien de kinderen niet een volledige week bij elke ouder doorbrachten, kwam het vaker voor dat ze meer tijd bij de moeder doorbrachten dan meer tijd bij de vader. In die zin lijkt het verblijfsco-ouderschap toch nog de erfenis mee te dragen van de klassieke regeling.

Op basis van de interviews kunnen we de woensdagnamiddag als voorbeeld geven. Vaak is het zo dat tijdens het huwelijk de moeder degene is die op woensdagnamiddag instaat voor de opvang van de kinderen. Deze regeling wordt dan verder gezet na de scheiding. Ook in de week dat de kinderen formeel gezien bij de vader verblijven, is het dan de moeder die effectief voor opvang zorgt, soms in combinatie met de grootouders langs moeders kant. Hoewel het tegen de formele afspraken indruist, is het niet noodzakelijk tegen de zin van de moeder. De meeste geïnterviewde ouders gaven aan dat zij elkaars eerste aanspreekpunt zijn indien er nood is aan opvang. Aangezien men de kinderen al een ganse week moet missen, wordt een 'extra' avond of middag eerder positief ervaren. Juridisch gezien en wat de gevolgen voor de kostenverdeling betreft, is de formele regeling echter de enige houvast, ongeacht de afwijkingen ervan in de praktijk. Dit is een pleidooi om vooraf tot realistische en mogelijk meer flexibele afspraken te komen. De afspraken omtrent de kosten zouden ook beter (of meer flexibel) moeten aansluiten op de verblijfsregeling in de praktijk. Nu rechtens ook geconfronteerd worden met vragen van grootouders naar een omgangsregeling met hun kleinkinderen, zou bij het uitwerken van een verblijfsregeling misschien ook meer aandacht geschonken kunnen worden aan significante 'derden'. We denken daarbij niet enkel aan grootouders maar ook aan eventuele stiefouders. Zij staan immers in de praktijk vaak mee in voor de opvang en zorg voor de kinderen. Het zou allicht de kwaliteit en naleving van de verblijfsregeling ten goede komen indien zij (meer) betrokken worden bij de totstandkoming ervan.

Ook in een ander opzicht lijkt het verblijfsco-ouderschap nog beïnvloed door de klassieke regeling. Zo zijn de kinderen in een meerderheid van de gevallen gedomicilieerd bij de moeder. Dit is zo voor 70% van de oudste kinderen met verblijfsco-ouderschap en dat percentage neemt toe bij jongere kinderen. In principe is dit nadelig voor de vader aangezien aan een domicilie ook enkele fiscale en financiële voordelen verbonden zijn. We denken hierbij aan de berekening van het kadastraal inkomen, kortingen in verenigingen op basis van inwonerschap in de gemeente... Dergelijke ongelijkheden

tussen de ouders kunnen mogelijk aangepakt worden door de invoering van een dubbele domicilie. Bovendien zendt een dubbele domicilie ook een sterk maatschappelijk signaal uit. Het geeft duidelijk aan dat ook na een scheiding beide ex-partners volwaardige ouders blijven. Verblijfsco-ouders staan op die manier niet voor de (psychologisch) belastende keuze welk kind op welk adres gedomicilieerd wordt.

Een verblijfsregeling is geen statisch gegeven. We stelden vast dat in de praktijk het verblijf soms anders wordt uitgewerkt. Soms worden ook formeel aanpassingen doorgevoerd. Indien verblijfsco-ouders de regeling stopzetten of wijzigen, is dit voornamelijk op vraag van de kinderen. Ook conflicten met de ex-partner en professionele activiteiten (veelal van de vader) vormen een reden om het verblijfsco-ouderschap stop te zetten of te wijzigen. Dit geeft aan dat er nood is aan begeleiding van de ouders wat hun onderlinge communicatie betreft, ook na de scheiding. In dit kader kunnen meer initiatieven genomen worden om te bemiddelen tussen beide ouders. Dit zou eventueel opgelegd kunnen worden door de rechtbank. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de impact van conflicten en communicatie tussen de ouders ook verschillend is naargelang de leeftijd van de kinderen. Bij zeer jonge kinderen dienen de ouders meer afspraken te maken en overleg te hebben dan bij kinderen die ouder zijn. De kinderen zijn nog niet zo zelfstandig, de schoolactiviteiten vergen meer opvolging door de ouders, de kinderen dienen meer gebracht en afgehaald te worden in het kader van vrijetijdsactiviteiten... Vooral bij jonge kinderen is het stimuleren van een werkbare verstandhouding tussen de ouders cruciaal aangezien zij dus blijkbaar meer conflicten ervaren.

De verschillende oorzaken die ouders aangeven om het verblijfsco-ouderschap te wijzigen of stop te zetten, tonen aan dat een verblijfsregeling geen statisch gegeven is maar onderhevig is aan veranderingen. Hoewel ouders onderling nieuwe afspraken kunnen maken of opnieuw naar de rechtbank kunnen stappen, gebeurt dit vaak niet. Naast angst voor een conflict met de ex-partner schrikt de juridische procedure sommigen ook af. Zodoende is er vaak een discrepantie tussen de werkelijke regeling en de formele regeling of heerst er ontevredenheid over de gang van zaken. Het aansluiten van de formele regeling op de effectieve regeling zou vlotter moeten verlopen. De procedures dienen meer transparant, laagdrempelig en betaalbaar te zijn.

2.2. Een nieuw ouderschap met oude gewoontes

Wat **de loopbaan** van de ouders betreft, onderzochten we 2 mogelijkheden. De verblijfsregeling kan een invloed hebben op de loopbaan na de scheiding. Of omgekeerd kan de loopbaan zoals die tijdens de relatie werd uitgebouwd de keuze voor een bepaalde verblijfsregeling in de hand werken. Uit het onderzoek komt naar voor dat dit laatste het geval is. Vrouwen die voor de scheiding niet beroepsactief waren of deeltijds werkten, hebben een kleinere kans op verblijfsco-ouderschap en meer kans dat de kinderen permanent bij hen verblijven. Voor mannen neemt de kans op verblijfsco-ouderschap toe bij hogeropgeleiden en naarmate de relatie langer geduurd heeft. De kans daalt indien hun ex-vrouw niet beroepsactief was.

Na de scheiding maken vrouwen meer veranderingen door op loopbaanvlak dan mannen. Dit is zo ongeacht de verblijfsregeling. Vrouwen die meer marge hebben om het aantal werkuren op te drijven – omdat ze voorheen deeltijds werkten – zullen dit vaak doen. Het opleidingsniveau en het al dan niet herpartneren – vooral bij vrouwen – blijken relevante factoren te zijn wat de loopbaan betreft. Alleenstaande en lager opgeleide

moeders zijn vaker niet beroepsactief. Met een partner gaan deze vrouwen dan weer vaker deeltijds in plaats van voltijds werken. Ook de leeftijd van het jongste kind bepaalt voor vrouwen of ze meer of minder gaan werken.

Mannen brengen minder veranderingen aan in de hoeveelheid werkuren na een echtscheiding. Ze gaan eerder op andere uren werken dan meer of minder uren. Voor verblijfsco-vaders betekent dit dus dat ze na de scheiding hun voltijdse baan combineren met een zorgrol. Allicht wordt dit opgevangen door de grotere tijdsautonomie die zij hebben. Verblijfsco-vaders zijn immers eerder hogeropgeleid in vergelijking met vaders die een secundair verblijf hebben en zij geven aan een grotere vrijheid te hebben in het bepalen van hun werkuren. Ze doen vermoedelijk ook geregeld een beroep op de ex-partner. Zo stelden we immers vast dat de kinderen in de praktijk toch vaak iets meer bij de moeder verblijven. Aangezien mannen sneller herpartneren dan vrouwen – ook bij de verblijfsco-ouders – hebben mannen ook vaker een nieuwe partner die mee ingeschakeld wordt in de zorg voor de kinderen. Wanneer mannen niet herpartneren, ervaren de verblijfsco-vaders na de scheiding ook heel wat combinatiestress zoals we dat zien bij alleenstaande ouders die gezin en arbeid dienen te combineren. We stellen alleszins vast dat verblijfsco-vaders vaker dan verblijfsco-moeders aangeven dat de verblijfsregeling moeilijk te combineren is met hun loopbaan.

De taakverdeling tussen beide ouders lijkt dus tijdens het huwelijk te gebeuren en wordt na de scheiding gewoon verdergezet. Aangezien verblijfsco-ouderschap niet de regel is maar gevraagd dient te worden, speelt hier allicht een selectie effect. Ouders die tijdens hun huwelijk reeds een meer egalitaire taakverdeling hadden, zullen makkelijker opteren voor verblijfsco-ouderschap. Ouders die een klassiek kostwinnersmodel hanteerden, zullen sneller kiezen voor een klassieke verblijfsregeling voor de kinderen. We kunnen dus niet stellen dat verblijfsco-ouderschap activerend werkt voor vrouwen. Indien de verblijfsregeling voor de kinderen ingezet zou worden als middel om vrouwen na de scheiding te versterken in hun arbeidsrol, moet een ander pad bewandeld worden. De vraag blijft of het zinvol zou zijn om verblijfsco-ouderschap op te leggen daar waar het door geen van beide ouders wenselijk wordt geacht.

Wat de **kostenverdeling** betreft, stellen we vast dat verblijfsco-ouders een meer gelijke verdeling van de kosten ervaren dan ouders met een klassieke regeling. Bij de klassieke regeling draagt de moeder een groter deel van de kosten. De meer gelijke verdeling bij verblijfsco-ouders neemt echter niet weg dat bijna een kwart van hen – mannen even vaak als vrouwen - toch nog zegt een ongelijke kostenverdeling te hebben. Los van de verblijfsregeling nemen vrouwen meer kosten op zich dan mannen. Dit is waarschijnlijk deels te wijten aan het feit dat kinderen ook met verblijfsco-ouderschap toch vaker wat meer tijd doorbrengen bij de moeder. Daarnaast is er ook de taakverdeling voor de scheiding die vaak verdergezet wordt na de scheiding zoals we vaststellen in de interviews met verblijfsco-ouders. Bepaalde activiteiten worden vaker door de moeder op zich genomen. Bijvoorbeeld een tandartsbezoek plannen, kledij gaan kopen... De moeder heeft dan het gevoel dat haar ex-partner zich aan deze kosten wil onttrekken. Voor vaders is het vaak een taakverdeling die zo gegroeid is tijdens het huwelijk en waar zij zich geen vragen over gesteld hebben.

Een meer gelijke verdeling van de kosten stellen we eveneens vast bij het gebruik van een gemeenschappelijke kindrekening waarmee de kosten voor de kinderen betaald worden. De kindrekening heeft recent (wet van 19 maart 2010) een wettelijke basis. Op vraag van één van beide ouders kan de rechter een kindrekening opleggen. Vooralsnog is dit dus geen automatisme. Een kindrekening is vooral bevorderlijk bij de gelijke verdeling

van de kosten voor de gezondheid van de kinderen, de school en de vrijetijdsbesteding. Het was ook op deze domeinen dat vrouwen vaker aangeven meer te betalen dan hun ex-partner. Dit doet vermoeden dat de zogenaamd aparte kosten, die samenhangen met het verblijf, eerder gelijk verdeeld zullen zijn. De ongelijkheid zit hem eerder in de verdeling van de buitengewone en gezamenlijke kosten die niet samenhangen met het verblijf. Dit werd bevestigd in de experteninterviews. Een mogelijke oorzaak is dan het voortzetten van rollenpatronen die tijdens het huwelijk bestonden. Hoewel volgens de geïnterviewde experts een dergelijke kindrekening geen zekerheid biedt, kan het wel voor de nodige transparantie zorgen. Blijft nog steeds de vraag in hoeverre ouders overeenkomen omtrent wat noodzakelijke en verantwoorde kosten zijn. Weliswaar heeft de wetgever recent getracht deze zaken enigszins te verduidelijken: zo worden in de wet van 19 maart 2010 bij 'buitengewone kosten' de begrippen 'gezondheid' en 'ontplooiing van het kind' ingevoerd. Ondanks deze poging tot objectivering blijft de vraag welke kosten noodzakelijk zijn. Kunnen merkkledij, dure skivakanties of dure naschoolse activiteiten?

Tot slot kunnen we nog opmerken dat verblijfsco-ouders die alimentatie voor de kinderen verschuldigd zijn, dit correcter betalen dan ouders met een klassieke regeling. Op basis van de literatuur werd de hypothese naar voor geschoven dat meer contact met de kinderen zou leiden tot het correcter betalen van verschuldigde alimentatie. Van de bevroegde verblijfsco-ouders had echter slechts 10,6 % nog steeds recht op alimentatie. De grote meerderheid (85,1%) heeft nooit recht gehad op alimentatie. Het bleek inderdaad zo dat ouders met een gelijkmatig verdeeld verblijf correcter de alimentatieverplichting nakomen.

2.3. De inkomensevolutie van verblijfsco-ouders

Gezien de negatieve inkomensevolutie van vrouwen na een scheiding – in de hand gewerkt door het hoofdverblijf van de kinderen bij de moeder – wensten we na te gaan of verblijfsco-ouderschap hierin medieert. Er werd gevraagd het totale huishoudinkomen voor en na de scheiding aan te geven. Vaders die de kinderen permanent bij zich hadden, maken meer kans maakten op een stijging van hun totale huishoudinkomen. Deze respondenten waren vaker ongehuwd en leefden met een partner samen die vaker niet-beroepsactief was. Vrouwen met een gelijkmatig verdeeld verblijf kennen een minder stabiel verloop van hun totale huishoudinkomen vergeleken met vrouwen die de kinderen in hoofdverblijf bij zich hebben. Dit kan echter zowel een daling als een stijging van het inkomen betekenen. De beroepsactiviteit van vrouwen en hun ex-partner voor de scheiding (met name de gevolgen die dit heeft voor het relatieve aandeel van elke partner in het huishoudinkomen voor de scheiding) en het al dan niet herpartneren spelen eveneens een belangrijke rol in de evolutie van hun inkomen. Vooral herpartneren blijkt cruciaal – voor vrouwen meer nog dan voor mannen – om een sterke daling van het huishoudinkomen tegen te gaan.

De inkomensgenderkloof maakt dat vrouwen er na een scheiding meer dan mannen financieel op achteruitgaan ongeacht de verblijfsregeling voor de kinderen. Het is immers nog steeds zo dat vrouwen gemiddeld minder verdienen dan mannen. Dit heeft ondermeer te maken met een hoger aandeel deeltijdse jobs bij vrouwen en de kleinere vertegenwoordiging van vrouwen in hogere functies met dito loon. Onderhoudsbijdragen kunnen een rol spelen – ook in verblijfsco-ouderschap – om dit op te vangen.

Aangezien de werkzaamheidsgraad van vrouwen lager ligt dan die van mannen, hebben zij een grotere marge om door middel van aanpassingen in het arbeidsvolume hun inkomen te wijzigen. We merken op dat het lager persoonlijk inkomen van vrouwen zowel voor als na de scheiding in overweging moet worden genomen. Het is dus van belang wat de verdeling van de kosten betreft voor ogen te houden dat gelijk niet noodzakelijk hetzelfde is als billijk.

2.4. Iedereen even tevreden?

We stelden de ouders ook een aantal vragen die peilden naar hun **tevredenheid** met de verblijfsregeling en de mate van conflict met hun ex-partner. Ouders die een secundair verblijf hadden (dus slechts een beperkt contact met de kinderen) hadden een lagere algemene tevredenheid dan verblijfsco-ouders. Hoewel verblijfsco-ouders meer tevreden zijn over de hoeveelheid tijd die ze met de kinderen doorbrengen, zouden velen van hen toch de kinderen nog meer willen zien. Algemeen zegt 81,3% co-vaders de kinderen genoeg te zien en 68% co-moeders. Voor moeders lijkt het gemis van de kinderen dus zwaarder te wegen. Bij jongere kinderen neemt echter ook het percentage vaders toe dat de kinderen vaker wil zien. We vroegen ook hoe tevreden men was over de combinatie van de verblijfsregeling met de loopbaan. Zoals eerder opgemerkt blijkt dit voor co-vaders moeilijker te gaan dan voor co-moeders. Met de uitspraak " Deze regeling is goed te combineren met mijn job" is 10,6% co-vaders het oneens en 5,4% co-moeders. Dit hoeft niet te verwonderen. We stelden immers vast dat vaders met een verblijfsco-ouderschap zelden een stap terug zetten op arbeidsvlak. Aangezien zij ook na de scheiding voltijds blijven werken, zal de combinatie met een verblijfsco-ouderschap een hele uitdaging vormen.

Wat conflict tussen de ex-partners betreft, vinden we geen verschil naargelang de verblijfsregeling. Algemeen kunnen we zeggen dat de opvoeding van de kinderen en de gemaakte kosten de voornaamste conflictpunten zijn. Naarmate de kinderen jonger zijn, is er ook meer conflict, ongeacht hoe lang de scheiding geleden is. Het is dus duidelijk dat vooral bij jonge kinderen op vlak van kostenverdeling en opvoeding de nodige ondersteuning en bemiddeling voorzien moet worden.

3. Conclusies en aanbevelingen

De **voornaamste conclusies** van het onderzoek zijn dus ten eerste dat verblijfsco-ouderschap in de praktijk meer flexibel verloopt dan de formele regeling doet vermoeden. Ten tweede stellen we wat de loopbaan betreft, vast dat de taakverdeling tussen beide ouders voor de scheiding vaak wordt bestendigd door de verblijfsregeling nadien. We kunnen dus niet zeggen dat verblijfsco-ouderschap activerend werkt. De interviews met experts en co-ouders doen vermoeden dat een gelijkmatig verdeeld verblijf makkelijker zal verlopen indien men meer tijdsautonomie heeft. Deze bevinding bevestigt de hypothese dat verblijfsco-ouders vaker beroepsactief zijn en een zekere mate van tijdssoevereiniteit hebben. Ten derde is het wel zo dat de kosten meer gelijk verdeeld zijn in een verblijfsco-ouderschap. Verblijfsco-ouderschap kan dus een meerwaarde betekenen voor de kostenverdeling en de loopbaankansen. Cruciaal is dat de ouders ten tijde van de relatie reeds voldoende geïnvesteerd hebben in een egalitaire taakverdeling. Verblijfsco-ouderschap kan dit dan bestendigen. Wel moet in acht genomen worden dat een gelijke verdeling van de kosten (in percenten) niet hetzelfde is als billijk (in centen). In dit onderzoek is het perspectief van de kinderen buiten

beschouwing gelaten. Voor kinderen kan een dergelijke regeling goed zijn. Ze hebben immers contact met beide ouders. Een voltijds werkende moeder kan voor hen ook minder financiële stress betekenen. Combinatiestress bij de ouders kan echter ook een negatieve impact hebben op de kinderen. Bovendien kan ook de verblijfsregeling zelf voor hen belastend zijn. De kinderen dienen immers steeds opnieuw te verhuizen tussen twee woningen en sociale omgevingen. Omtrent de gevolgen hiervan hebben we geen informatie uit dit onderzoek. Binnen het lopend SIV-onderzoek (Scheiding in Vlaanderen) worden de kinderen wel bevraagd. In de toekomst zullen we op deze vragen wel een antwoord weten.

Tot slot formuleren we nog een aantal **aanbevelingen aan het beleid**. Een aantal aanbevelingen zijn eerder algemeen van aard en komen ouders ongeacht de verblijfsregeling ten goede.

Op basis van dit onderzoek kunnen we verschillende aanbevelingen doen die verblijfscoouders ten goede komen in de combinatie van arbeid en gezin en meer algemeen hun welzijn kunnen bevorderen.

- Kinderopvang

De vraag naar meer (en betaalbare) kinderopvang was een duidelijke verzuchting van alle ouders die deelnamen aan dit onderzoek. Zeker ouders die in ploegenstelsels werken, hebben nood aan flexibele opvang voor de kinderen. Voor hen is een verblijfscoouderschap zonder opvang door derden quasi onmogelijk.

- Psychosociale ondersteuning

Na een scheiding kunnen zowel ouders als kinderen baat hebben bij psychosociale ondersteuning. De weerkerende verhuis tussen twee woningen en het weerkerende gemis van de kinderen vormt een belasting bovenop de scheiding. Voor veel ouders is het ook zoeken naar correcte informatie. De bekendheid van ondersteunende en informatieve diensten (zoals de website www.tweehuizen.be) zou verhoogd moeten worden. Ouders dienen te beschikken over duidelijke en volledige informatie omtrent alle (fiscale/financiële) implicaties van de verblijfsregeling.

- Transparantie en laagdrempeligheid van procedures

Wanneer er aanpassingen moeten gebeuren aan de verblijfs- of kostenregeling, of bij niet naleving ervan, staan ouders nu vaak voor een zware juridische procedure. Dit zou sneller, goedkoper en meer transparant kunnen verlopen. Ook bij de toekenning van bepaalde voordelen verbonden aan de situatie van de ouder worden veel inspanningen gevraagd van de ouder om dit zelf uit te zoeken en aan te vragen. In sommige gevallen zal dit ertoe leiden dat ouders die minder sterk staan, voordelen mislopen. Meer automatisch toekennen van bepaalde voordelen waarop men recht heeft, kan ouders hierbij helpen.

- Sensibilisering omtrent combinatie werk en gezin

Op de werkvloer kunnen werknemers en werkgevers meer gesensibiliseerd worden aangaande de problematiek van de arbeid en gezinscombinatie. Een mentaliteitswijziging inzake gendercultuur komt zowel mannen als vrouwen ten goede. Zo moet het voor mannen vanzelfsprekend zijn zorgtaken op zich te nemen. Evenzeer moet het voor moeders mogelijk zijn een carrière uit te bouwen. Een werkcultuur die rekening houdt met het feit dat zowel mannen als vrouwen een gezinsleven hebben, komt hieraan

tegemoet. Wat de combinatie arbeid en gezin betreft, zal het voor sommige verblijfsco-ouders mogelijk zijn een 'drukke werkweek' af te wisselen met een minder intensieve werkweek waar men meer tijd voor de kinderen kan maken. Het is echter duidelijk dat dit maar kan in zoverre men een beroep uitoefent waar de tijdsautonomie groot is. Enerzijds kunnen we dus pleiten voor meer flexibiliteit voor de werknemers. Anderzijds dienen verblijfsregelingen meer op maat uitgewerkt te worden. Nu is het vaak zo dat men zonder veel reflectie opteert voor een week/week regeling. Er heerst te veel de foute perceptie dat een verblijfsco-ouderschap gelijkstaat met week/week. In de nasleep van een scheiding moeten ouders beter geïnformeerd worden omtrent de mogelijkheden. Ook significante anderen, zoals stiefouders of grootouders, zouden hierbij betrokken kunnen worden.

- Mogelijkheid van een evaluatie of aanpassing van de regeling

De vaststelling dat ouders in de praktijk deze regeling niet steeds naleven, toont eveneens aan dat de regeling niet goed aansluit op de realiteit van de ouders. Zo brengen kinderen vaker meer tijd door bij de moeder dan bij de vader. Het is echter uitsluitend de formele regeling waarop men kan steunen wanneer zich conflicten stellen of wat de bijhorende kostenregeling betreft. Indien hier in de praktijk van afgeweken wordt, rest een ontevreden ouder niets anders dan een juridische procedure op te starten. Een oplossing zou er in kunnen bestaan een vast moment in te bouwen waarbij de verblijfs- en kostenregeling geëvalueerd of gewijzigd kan worden.

- Ondersteuning bij uitwerken kostenregeling

Verblijfsco-ouders hebben een meer gelijke kostenverdeling. Dit is een motivatie om deze verblijfsregeling te stimuleren. Meer gelijk betekent echter niet billijk. De impact die een echtscheiding heeft op de inkomensevolutie van de ouders blijft immers bestaan. Vooral voor vrouwen valt dit negatief uit. Hier dient blijvend rekening mee gehouden te worden. Het is duidelijk dat wat de kosten voor de kinderen betreft, de grootste problemen zich stellen bij aparte en buitengewone kosten. Dit zijn de kosten die niet samenhangen met het verblijf. Hier speelt gendercultuur een sterke rol. De taakverdeling van tijdens het huwelijk wordt vaak voortgezet na de scheiding. Zo nemen vrouwen vaak bepaalde taken makkelijker op zich, zoals een tandartsbezoek regelen of schoolgerief gaan kopen. Afhankelijk van hoe uitgewerkt de kostenregeling is, kan dit tot ongelijkheden leiden. Ouders dienen dan ook meer ondersteund te worden in het opstellen van een goede en transparante kostenregeling. Allicht is hier een grotere rol weggelegd voor bemiddeling. Dit zou eventueel opgelegd kunnen worden door de rechtbank. Ook advocaat- en notaris-bemiddelaars kunnen in deze een belangrijke rol spelen.

- Gezamenlijke kindrekening

Het hanteren van een gemeenschappelijke kindrekening hangt samen met een meer gelijke kostenverdeling, hoewel het ook kan leiden tot meer conflicten. We pleiten dan ook voor het stimuleren van een dergelijke gemeenschappelijke kindrekening maar opnieuw in samenhang met meer begeleiding van de ouders wat het maken van afspraken betreft. Nu kan de rechter de ouders verplichten tot het openen van een dergelijke rekening op vraag van één van beide ouders. Men zou een kindrekening echter ook automatisch kunnen verplichten.

- Dubbele domicilie

Een dubbele domicilie van de kinderen kan verblijfsco-ouders op verschillende vlakken ten goede komen. Ten eerste zijn bepaalde financiële voordelen verbonden aan de domicilie. Het gaat om kortingen bij verenigingen, toekenning van premies, berekenen van het kadastraal inkomen... Een dubbele domiciliëring kan deze ongelijkheden wegwerken. Ten tweede kan het psychologisch belastend zijn om te moeten kiezen bij welke ouder een kind gedomicilieerd is. Indien er meerdere kinderen zijn, moet gekozen worden welk kind bij welke ouder gedomicilieerd wordt. Ten derde geeft een dubbele domiciliëring op maatschappelijk vlak een signaal dat na een scheiding elke ouder volwaardig ouder blijft. We merken immers dat in een verblijfsco-ouderschap de kinderen toch nog vaker bij de moeder gedomicilieerd zijn dan bij de vader. Het invoeren van een dubbele domicilie kan echter voor de overheidsadministratie een aanzienlijke belasting betekenen. Heel veel administratieve procedures (bv. het opstellen van kieslijsten) of subsidiereglementen gaan uit van de uniekheid van de domicilie. Hier aan raken kan de deur openzetten voor heel wat ongewilde problemen en zelfs nieuwe vormen van fraude. Een alternatief op de invoering van de dubbele domicilie kan er dan in bestaan om een inventaris op te stellen van alle voordelen die verbonden zijn aan de domicilie van kinderen. De ongelijkheden op dit vlak zouden dan kunnen weggewerkt worden op het niveau van de toegekende voordelen, zonder te raken aan het uitgangspunt dat een domicilie uniek is.

Bibliografie

Corijn, M. (2007). Impact op de sociaal-economische positie van ex-partners. De impact van een (echt)scheiding op kinderen en ex-partners. C. V. Peer.

Corrijn, M. (2005). Uit de echt gescheiden en dan ... ? De leefvorm enkele jaren na een echtscheiding in het Vlaams Gewest, CGBS: 4.

De Man, J. P. H. (2006, 10-10-2008). "Werkgroep "co-ouderschap" en gelijkmatige beurtelingse huisvesting en "NESTzorg"."

Jacobs, T., A. Bauwens, et al. (2000). Gezinsontbinding in Vlaanderen. Antwerpen, Panel studie van de Belgische Huishoudens.

Jansen, M. (2008). De financiële gevolgen van relatiebreuken: terugval en herstel bij mannen en vrouwen. Is echtscheiding werkelijk Win for life? D. Cuypers, D. Mortelmans and N. Torfs. Brugge, Die Keure: 286.

Lodewijckx, E. (2005). Kinderen en scheiding bij hun ouders in het Vlaamse Gewest. Een analyse op basis van Rijksregistergegevens. C. v. B.-e. Gezinsstudie. Brussel: 111.

Mortelmans, D., M. T. Casman, et al. (2004). Elf jaar uit het leven in België: socio-economische analyses op het gezinsdemografisch Panel PSBH. Gent, Academia Press.

Poelman, M. and M. Kruyfhooft (2010). Verblijfsco-ouderschap en de loopbaan van de ouders vanuit een genderperspectief. Antwerpen.

Valgaeren, E. (2008). De loopbanen en loopbaankansen van alleenstaande ouders, Drukkerij Peten.